

24. Солганик Г.Я. О модальном значении синтаксических конструкций. *Русский язык в школе*. 1988. № 5. С. 66-73.
25. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. Москва : Наука, 1975. 311 с.
26. Степанов Ю.С. Семиотика. Москва : Наука, 1971. 167 с.
27. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко (співголови), М.П. Зяблюк та ін. Київ : Укр. енцикл., 2000. 752 с.
28. Українська мова / за ред. проф. П.С. Дудика. Ч. 1. Київ : Вища школа, 1993. 420 с.
29. Функциональные, типологические и лингводидактические аспекты исследования модальности : тезисы докладов конференции. Иркутск, 1990. 128 с.
30. Хлебникова И.Б. Сослагательное наклонение в английском языке. Калинин, 1971. 174 с.
31. Хричиков Б.В. Категорія модальності, її обсяг і засоби вираження в сучасній російській мові : автореф. дис. ... доктора філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Київ, 1994. 33 с.
32. Чолкан В.А. Співвідношення об'єктивної та суб'єктивної модальності в односкладних інфінітивних реченнях. *Структура та семантика мовних одиниць у функціональному аспекті* : зб. наук. праць. Чернівці, 1996. С. 152-163 с.
33. Шабат С.Т. Категорія питальної модальності в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Івано-Франківськ, 2000. 19 с.

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.21.1.5>

СТРАТЕГІЇ СЕТА ГРЕМА-СМІТА І БЕНА ВІНТЕРСА В МЕШАП-ТРАНСФОРМУВАННІ РОМАНІВ ДЖЕЙН ОСТІН І ЛЬВА ТОЛСТОГО

STRATEGIES OF SETH GRAHAME-SMITH AND BEN WINTERS IN THE MASH-UP TRANSFORMATION OF JANE AUSTIN'S AND LEV TOLSTOY'S NOVELS

Гурдуз А.І.,

orcid.org/0000-0001-8474-3773

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства
Бердянського державного педагогічного університету

Мешап-проза у 2020-х рр. переходить у фазу дифузії у фентезійному масштабі. Метою пропонованої статті є вперше визначити специфіку ідеологічних стратегій у практично не досліджених романах «Гордість і упередження і зомбі» Дж. Остін і С. Грем-Сміта, «Розум і почуття та гади морські» Дж. Остін і Б. Вінтерса та «Андрюїд Кареніна» Л. Толстого і Б. Вінтерса. Ключовими при цьому стають виявлення своєрідності інтертексту вказаних творів, з'ясування трансформації в мешап-обробках пафосного складника класичних текстів і гендерного акценту в варіаціях романів Дж. Остін.

Сучасний фентезійний роман насичений мешап-елементами, що свідчить про продуктивність мешап-рішень, демонструє їхній варіативний спектр, а також підґрунтя появи фентезійного піджанру. При зовнішньому збереженні структури базового тексту «Гордості і упередження» Дж. Остін, мешап-версія С. Грем-Сміта набуває нової ідейної векторності. Посилений т. зв. співавтором патріотичний пафос роману органічно вписаний у текст XXI ст.: увиразненню національної ідеї сприяє доданий С. Грем-Смітом східний вектор в інтертексті роману. Для підкреслення патріотичного пафосу в мешап-версії «Анни Кареніної» Б. Вінтерс, як і в «Розумі і почуттях та гадах морських», також звертається до мотиву національного протистояння невідомому злу – інопланетній загрозі. Водночас зауважимо виведення в мешап-версії на перший план глобальних проблем паралельно зі зниженням духовно-етичного складника вихідного тексту, а також певну його фарсовізацію.

У трансформуванні класичних романів Дж. Остін і Л. Толстого мешап-романісти С. Грем-Сміт і Б. Вінтерс застосовують спільний жанровий інструментарій в аранжуванні співвідносних сюжетних ситуацій, проте мають дещо відмінні ідеологічні стратегії. Останні стосуються, в першу чергу, питань власне національної ідентичності та отримують позитивну векторність стосовно оригінального твору – у випадку з текстами Дж. Остін і негативну – у разі з текстом Л. Толстого. Активний у мешап-варіаціях англійського класика гендерний фактор органічний посиленню жіночого начала у світовому фентезі початку XXI ст. у цілому. Вагому роль у моделюванні «апгрейдної» художньої реальності класичних романів отримують характер інтертексту і пафос. Очевидним у компаративному вивченні стає також виховний потенціал мешап-романів.

Положення цієї статті можуть бути розгорнуті й доповнені в ширших дослідженнях мешап-романістики, а їхню верифікацію забезпечує системний розгляд сучасного фентезі як динамічного цілого.

Ключові слова: фентезі, мешап, інтертекст, стратегія, вектор, пафос.

Mash-up prose in the 2020s is entering a phase of diffusion on a fantasy scale. The aim of our article is to define for the first time the specifics of ideological strategies in practically unexplored novels "Pride and Prejudice and Zombies" by J. Austen and S. Grahame-Smith, "Sense and Sensibility and Sea Monsters" by J. Austen and B. Winters and "Android Karenina" by Tolstoy and B. Winters. The key for us is to identify the originality of the intertext of these artistic works, to clarify the transformation in the mash-up processing of the pathetic component of classical texts and of the gender emphasis in variations of J. Austen's novels.

The modern fantasy novel is full of mash-up elements, which testifies to the productivity of mash-up solutions, demonstrates their variable spectrum, as well as it shows the basis for the emergence of the fantasy subgenre. With the external preservation of the structure of the basic text of "Pride and Prejudice" by J. Austen, the mash-up version of S. Grahame-Smith acquires a new ideological vector. Reinforced by so-called co-author of the patriotic pathos of the novel is organically inscribed in the text of the XXI century: the expression of the national idea is facilitated by the eastern vector added by S. Grahame-Smith in the context of this novel. To emphasize the patriotic pathos in the mash-up version of "Anna Karenina", B. Winters, as in "Sense and Sensibility and Sea Monsters", also addresses the motive of national opposition to an unknown evil – the alien threat. At the same time, we note the bringing to the fore plan in the mash-up version of global issues in parallel with the reduction of the spiritual and ethical component of the source text, as well as its some farce.

In the transformation of the classic novels by J. Austen and L. Tolstoy, the mash-up novelists S. Grahame-Smith and B. Winters use common genre tools in arranging related plot situations, but have somewhat different ideological strategies. These strategies touch, in the first line, of the questions of the national identity and accept the positive vector in comparison of the original artistic work – in case of the texts by J. Austen and negatively – in case of the text by L. Tolstoy. The active in the mash-up variations of the English classic novels of the gender factor is organic to the strengthening of the feminine principle in the world fantasy of the beginning of the XXI century. In general. The nature of intertext and pathos play an important role in modeling the "upgrade" artistic reality of the analyzed classic novels. The educational potential of meshap-novels also becomes obvious in their comparative study.

The provisions of this article can be expanded and supplemented in broader studies of mash-up novels, and their verification is provided by a systematic consideration of modern fantasy as a dynamic whole.

Key words: fantasy, mash-up, intertext, strategy, vector, pathos.

Постановка проблеми. Переживши апогей популярності, специфічна в етичному й художньому сенсі мешап-проза у 2020-х рр. переходить у фазу дифузії в загальнофентезійному масштабі. Як незвичайні, яскраві, провокативні й суперечливі романи мешап-типу та їхні екранізації сприйняті аудиторією в цілому позитивно, хоча адекватної наукової оцінки як масив так і не отримують. Зниження їхньої популярності вже в кінці 2010-х рр. мотивоване закономірною втратою з часом новизни для реципієнта. Паралельно цьому продуктивний мешапівський підхід до зображення подій усе ще набуває поширення в умовах тривання містифікації чи не всіх сфер суспільного життя. Відповідно коректно говорити про зростання актуальності мешапу як фентезійного прийому при зменшенні популярності мешапу як автономного піджанру. Розпізнавання й кваліфікація у творах обговорюваних явищ та їхніх ознак вимагають належного вивчення генетики мешапу, що перебуває, своєю чергою, в актуальному полі дослідження фентезі як одного з флагманів світового літературно-мистецького процесу, зокрема українського. При відносно обсяжному корпусі означеної прози більш відомими в ній залишаються хронологічно й (в окремих аспектах) технічно перші тексти Сета Грема-Сміта і Бена Вінтерса, ключові в сенсі становлення традиції піджанру, його розвитку й міжнародної рецепції. Парадоксальний при цьому брак літературознавчого висвітлення цих творів і тим більше – стимульованих їхньою появою пізніших. На тлі емоційних рецензій і нечислен-

них, але часто суб'єктивних присвячених мешапу статей очевидне залишення поза увагою питання ідейних стратегій піджанру, яке при ближчому розгляді тісно пов'язане з гостро посталими в XXI ст. проблемами ідентичності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При аспектному розгляді в наявних розвідках положення про абсолютну новизну мешап-прози в деяких із них (наприклад, М. Малві-Робертс [1, с. 36]) справедливе швидше формально. Так само формалізовано здійснюється аналіз цього фентезійного піджанру нині, коли він кваліфікований як різновид ремейка [2, с. 183] у своїй функційній характеристиці [3, с. 214]. Подібний підхід певно розвиває окреслену Дж. Рекулаком концепцію [4], вносячи в неї не так багато суттєвих доповнень. Співробітник же британського видавництва «Quirk Books» стає при цьому теоретиком нового на момент появи мешапу (і загалом помітною постаттю в сучасному літературному процесі – прикметно, що саме Дж. Рекулаку в першу чергу дякує Р. Рітз за допомогу в роботі над «Домом дивних дітей» [5, с. 356]), який в одному з інтерв'ю не тільки дає досить повну характеристику піджанру, але й пояснює появу цієї літератури, її основні принципи, сюжетні схеми, окреслює ближчі перспективи розвитку.

Не дивлячись на окремі оптимістичні погляди фахівців на мешап (М. Антоничевої, О. Ніколової, Я. Кравченко), у цілому бачення його скептичне («літературний секонд-хенд» [6, с. 58]) і мотивоване, повторимось, переважно формальним підходом, дещо відійти від котрого намагаємось ми

в першій в Україні спробі системного розгляду мешап-роману [7]. Між тим комплексне дослідження мешапу з залученням герменевтичного, міфопоетичного, психоаналітичного складників, гендерної призми тощо виявляє неочевидні грані цієї романістики на рівні макростратегій і пояснює логіку еволюції мешапу та його значущість на рівні прийому. Не дарма аналізуючи українську прозу відповідного піджанру, О. Ніколова й Я. Кравченко вказують на його «ідеологічно дидактичну природу» [8, с. 193].

Заслуговують на детальне вивчення виразні ідеологічні авторські стратегії в «Гордості і упередженні і зомбі» (2009) Джейн Остін і Сета Грема-Сміта, «Розумі і почуттях та гадах морських» (2009) Джейн Остін і Бена Вінтерса та «Андрюді Кареніній» (2010) Льва Толстого і Бена Вінтерса – практично не досліджених творів, у низці емоційних відгуків на які констатоване суб'єктивно оцінене втручання сучасного митця у класичний твір. Схематично означена художня своєрідність мешап-варіацій «Гордості і упередження» Дж. Остін і «Анни Кареніної» Л. Толстого Л. Сараскиною [9], виходячи зі сформульованого Дж. Реулаком генерального типу «класичний твір плюс монстри» [4].

Постановка завдання. Метою пропонованої статті є вперше визначити специфіку ідеологічних стратегій у романах «Гордість і упередження і зомбі» Дж. Остін і С. Грема-Сміта, «Розум і почуття та гади морські» Дж. Остін і Б. Вінтерса та «Андрюді Кареніна» Л. Толстого і Б. Вінтерса. Ключовими при цьому стають а) виявлення своєрідності інтертексту вказаних творів, б) з'ясування трансформації в мешап-обробках пафосного складника класичних текстів і в) гендерного акценту в варіаціях романів Дж. Остін.

Виклад основного матеріалу. Сучасний фентезійний роман насичений мешап-елементами, що свідчить про продуктивність мешап-рішень, демонструє їхній варіативний спектр, а також підґрунтя появи фентезійного піджанру. Так, Друга світова війна у «Вартах» С. Лук'яненка стає наслідком експериментів Світлих і Темних Інших; ангел Аваддон в «Армагеддоні Лайт» Г. Зотова змінює плани Наполеона в Москві 1812 р.; відмінні від офіційних пояснення репресій у Радянському Союзі в «Князі світу цього» Г. Климова або причини сексуального скандалу між президентом США Б. Клінтоном і Монікою Левінскі в «Пеклі & Раї» Г. Зотова та ін. Якщо в циклі «Сутінки» С. Маєр вампіри говорять про свою участь у низці людських історичних воєнних конфліктів, не вказуючи ступінь свого впливу

на хід історії, то у «Джонатані Стренджі і містері Норреллі» С. Кларк фейрі надають конкретну допомогу «...християнам у здійсненні великих і шляхетних доль – Юлію Цезарю, Олександрю Великому... Вільяму Шекспіру, Джону Веслі і т. ін.» [10, с. 402].

При зовнішньому збереженні структури базового тексту «Гордості і упередженні» Дж. Остін, мешап-версія С. Грема-Сміта набуває нової ідейної векторності. Посилений т. зв. співавтором патріотичний пафос роману органічно вписаний у текст ХХІ ст.: увиразненню національної ідеї сприяє доданий С. Гремом-Смітом східний вектор в інтертексті роману, а імператив захисту Англії логічний в умовах атак зомбі на її населення. Так, усе, чого бажає містер Беннет, – «...побачити, що всі п'ятеро (доньок. – А. Г.) переживуть нинішні негаразди Англії» [11, с. 12].

У зв'язку з постійною потребою захисту персонажів від монстрів у «Гордості і упередженні і зомбі» Дж. Остін і С. Грема-Сміта дієве характерне для фентезі перших десятиліть ХХІ ст. зображення сильної жінки, наприклад: Джейн («...у першу чергу воїн і лише потім – жінка» [11, с. 21]), Елізабет Беннет (живе «згідно з кодексом воїна» [11, с. 48]). Зіставлення відповідних фрагментів класичного роману Дж. Остін і його мешап-версії засвідчує принципову відмінність у баченні в текстах ХІХ і ХХІ ст. взірця жінки: у тексті С. Грема-Сміта вона повинна і може захистити себе, що (в широкому сенсі) органічно сучасним гендерним настановам. Порівняймо:

«Гордість і упередження»: «Жінка, яка заслуговує так називатись (освіченою. – А. Г.), повинна досконало розумітись на музиці, співі, малюванні, танцях і сучасних мовах; і крім цього, у неї має бути дещо особливе в зовнішності й ході, інтонації, мовленні...» [12, с. 35–36].

«Гордість і упередження і зомбі»: «Освічена жінка повинна досконало розумітись на музиці, співі, малюванні, танцях і сучасних мовах; вона має добре володіти бойовими мистецтвами майстрів Кіото та сучасними європейськими тактиками і зброєю. І крім цього, у неї повинно бути щось особливе в зовнішності й ході, інтонації, мовленні...» [11, с. 35].

Образ «воїтельки» впізнаємо і в концептуально подібному мешапі «Розум і почуття та гади морські» Дж. Остін і Б. Вінтерса (леді Мідлтон як колишня острівна принцеса, котра звикла захищати свій народ, б'ється з величезним омаром [13, с. 154], а пані Дешвуд відбиває напад на шхуну морської тварі й убиває її [13, с. 28–29] на тлі атакваної монстрами Англії) або в «Тимурі і його

команді та вампірах» Т. Корольової (дівчинка Женья знешкоджує двох вампірів у радянському Підмосков'ї [14, с. 128–129]).

Виявлений нами в інтертексті «Гордості і упередженні і зомбі» Дж. Остін і С. Грема-Сміта концептуально оформлений і наскрізний східний вектор (істернізація) органічний тенденції зростання інтересу європейських і північноамериканських фентезійників перших десятиліть ХХІ ст. до східної тематики. Серед причин підвищеної уваги й популярності елементів східної культури і філософії в означеному художньому корпусі варто виокремити фактор екзотики, котра вноситься таким чином у твір, а також засіб підкреслення особливостей основної зображуваної національної культури чи регіональної картини світу в цілому через отримане в тексті за допомогою східного колориту зіставлення. Свідчить фіксоване явище і про спроби наближення культур Заходу і Сходу в новому мистецтві сьогодення.

Якщо зумовлена особистою зацікавленістю митця відповідними духовними практиками наявність східного коду у прозі В. Пелевіна є чи не фронтальною, то для більшості європейських і західних письменників більш чи менш системне насичення інтертексту їхніх творів східною тематикою носить локальний характер. Поряд із ниткою Сходу в «Ловці снів» С. Кінга і «Мантрі-омані» В. Гранецької та східним «слідом» у «Гонимарнику» Д. Корній, варто назвати такий, що може бути подвійно розцінений, опус в «Армагеддоні Лайт» Г. Зотова: «...Диявол, як і Бог, завжди симпатизував Сходу, а не Заходу» [15, с. 151]; ключові персонажі тут, ангел і демон, обирають своєю зброєю саме самурайські мечі-катани [15, с. 323]. У «Спустошенні Диявольського Акра» Р. Рігза один із дивних, Джуліус, мешкав у Китаї [16, с. 342], а до стану нормальної людини вдається повернутися саме порожнечі Хорейшію [16, с. 359], у чому вбачаємо натяк на вищу духовну організацію представників східної культури. Помітна роль східної тематики в сюжетах окремих книг «Варт» С. Лук'яненка, починаючи з етимології імені начальника московської Нічної Варти Гесера, промовистих імен Інших Афанді й Алішера в «Останній Варті» й завершуючи відповідною тематикою («Схід – справа тонка» [17, с. 1070]). У «Лабіринті Мінотавра» Р. Шеклі людинобик тяжіє до буддизму; китайські єдиного роги фігурують у творах П. Бігла («Соната єдиного рога») і М. Караева («Шляхи єдиного рога») тощо.

Східний складник інтертексту «Гордості і упередженні і зомбі» виявляється багатовимірно. У силу специфіки проблемно-тематичного

комплексу інсталяція теми східних бойових технік у романі прийнятна, хоча й не втрачає екзотичності. Для захисту себе й рідних від зомбі сестри Беннет опановують східні бойові мистецтва, зокрема в поїздках на Схід [11, с. 17], і Елізабет як учениця шаолінського майстра Пей Лю [11, с. 28] стає найвправнішою в цьому занятті. Прикметне в мешап-романі зауваження, що сестри – «...захисниці Хартфордшира, хранительки таємниць Шаоліня...» [11, с. 293]. Крім того, леді Кетрин де Бер супроводжують двоє ніндзя [11, с. 262], а Елізабет уявляє, як вона в разі заміжжя з містером Дарсі могла б відправитися з ним «...через Алтайські гори в Кіото або Шанхай» [11, с. 232]. Згадані майстри бойових мистецтв японського міста Кіото і в іншому місці тексту [11, с. 35].

Виявляємо в романі Дж. Остін і С. Грема-Сміта пов'язані з духовною культурою Сходу, його побутом, фауною тощо мікрообрази й мотиви, окремі описові звороти. Наприклад, характеристика Елізабет специфічно доповнена докором, що дівчина «...впертіше за хунанського мула» [11, с. 255]; серед речей героїні згадане японське взуття табі [11, с. 98]).

Звертання С. Грема-Сміта до східної тематики в означеному проблемно-тематичному контексті роману також може бути осмислене як натяк на доцільність пошуку виходу з цивілізаційної кризи сьогодення не в техногенних досягненнях західної цивілізації, а в достуханні до власної душі в концепціях культури Сходу. Оригінальність опрацювання С. Гремом-Смітом роману Дж. Остін «Гордість і упередження» в аспекті включення складника бойових мистецтв як домінанти у східному векторі інтертексту мешап-версії очевидна в зіставленні з «Розумом і почуттями та гадами морськими» Дж. Остін і Б. Вінтерса.

Обираючи фактором загрози для персонажів «Розуму і почуття» морських монстрів, Б. Вінтерс відповідно насичує свій мешап лексикою, пов'язаною з морем, його мешканцями чи судноплавством, використовує тематично орієнтовані звороти (вагітна Шарлотта порівняна з рибою-фугу [11, с. 141], зіниці Люсі танцюють в її очах, «як карпи в двох ставках» [11, с. 126], полковник Брендон «...у хвилину душевного суму ніби став більше рибою, ніж людиною» [11, с. 149], закохана Маріанна до об'єкта своїх почуттів «клеїться, як ракушка» [11, с. 55], «надія... схопила губу її (Елінор. – А. Г.) душі, як колючий гачок...» [11, с. 252], і под.). Паралельно Б. Вінтерс уводить у твір численні екзотизми (на означення предметів, місць і явищ) переважно

південноамериканського й африканського походження. У мешапі наложниця (а не дружина, як у класичному романі [18, с. 30]) сера Джона Мідлтона – вкрадена ним «принцеса племені з далекого коралового острова» [13, с. 33], котра вдається до кулінарних прийомів своєї батьківщини [13, с. 35] і матір якої влітає в мовлення «фрагменти її незрозумілої рідної мови» [13, с. 36]. Можливим варіантом взірця дівочої краси для сера Мідлтона є розтягнута по-африканськи нижня губа [13, с. 35], а сам він побував в експедиціях до Нілу, Перу й Борнео та носить на поясі мачете [13, с. 32]. Привертають увагу і книги сера Мідлтона з давніми переказами про «...різноманітні африканські, інкські й азійські племена» [13, с. 32], а на його островах ростуть кущі з Занзібару [13, с. 32]. Для пересування ж водою персонажі роману Дж. Остін і Б. Вінтерса використовують пірогу [13, с. 33] і каное [13, с. 86, 100]. До екзотизмів відносимо тут також назви понять карткової гри «каранкролли» з рідного острова леді Мідлтон [13, с. 123].

Для підкреслення патріотичного пафосу в мешап-версії «Анни Кареніної» Л. Толстого Б. Вінтерс також звертається до мотиву національного протистояння невідомому злу – інопланетній загрози, у центр такої боротьби ставлячи (в силу приналежності тексту-матриці) Росію. Обраний в «Андрюї Кареніній» сюжетний шлях мотивований єднанням суспільства перед обличчям небезпеки та своєрідно пояснений у роздумах героїні: «...боротьба за існування й ненависть – єдине, що об'єднує люлей» [19, с. 481]. У мешапі Б. Вінтерса Росія отримує можливість реалізувати протягом певного часу технологічний прорив завдяки віднайденню й застосуванню в машинобудуванні руди грозніуму. Показові думки Олексія Кареніна під час візиту до його лабораторії Степана Облонського: «Хай побачить, на що здатна Росія» [19, с. 250]. Драматизм твору Л. Толстого в мешап-версії збережений (при змінній мотивації самогубства героїні), проте знижений іронією американського митця в моделюванні суспільства: тут, як мантру, співають хвалу розвінчаним пізніше механізмам – «захисникам Росії» [19, с. 369], а «...володіння роботами-компаньйонами – споконвічне право, недоторканний, священний привілей...» [19, с. 393]. У метафориці робототехніки при цьому відчутне відсилання до кріпосництва в Російській імперії, а в офіційній забороні поширення в країні високих технологій та ідей поставлених поза законом вчених-конструкторів упізнаємо демократичні засади прогресивної інтелігенції, котрі також не

віталися в історичній царській Росії як загрози для її інституту влади.

Як в «Авраамі Лінкольні: мисливці на вампірів» С. Грема-Сміта війна американців із нечистю обертається війною за свободу нації, так і в «Андрюї Кареніній» романтичний рух за збереження високих технологій переростає в «битву за... свободу людей» [19, с. 501], свободу мислення. Ідеї тексту Л. Толстого і Б. Вінтерса перегукуються з імперативами «Бика з машини» Г. Л. Олді, де людство певний час перебуває під гнобленням штучного інтелекту.

Водночас зауважимо виведення в мешап-версії на перший план глобальних проблем паралельно зі зниженням духовно-етичного складника вихідного тексту (роздуми персонажів Л. Толстого на релігійні теми Б. Вінтерсом мінімалізовані, слов'янське питання [20, с. 352] знято), а також певну його фарсовізацію, відчутну при зіставленні двох романів. Так, трагізм сцени кончини брата Костянтина Левіна в класичному тексті з наступною новиною про вагітність Кіті – як знак паралельного співіснування у світі двох головних нерозгаданих таємниць життя і смерті [20, с. 74–75] – пародіюється мешапівською смертю Миколи Левіна від прориву з його тіла інопланетної істоти (умовного народження монстра), котра певний час розвивалася в людині як паразит [19, с. 333–334]. Характерно, що священник у цій жахливій сцені мешап-роману поставлений у слабку позицію: він плаче [19, с. 334]. У версії Б. Вінтерса вже пізніше повідомлення про вагітність Кіті як таємницю життя, поряд із таїною смерті, значно нівелює художню силу означеного фрагмента роману «Анна Кареніна». Співвідносний підхід і в іншому мешапі – «Тимурі і його команді та вампірах» Т. Корольової, де, скажімо, червона зірка гайдарівців виявляється пентаграмою, що захищає від нечисті й додає «...сили срібному хресту...» [14, с. 58]: так формується культурно-історичний парадокс, адже атеїстична радянська влада викоринювала церкву в країні.

Констатуючи стирання в мешапі закладених у тексти Дж. Остін «тонких граней почуттів» [9, с. 33] і курйозні маніпуляції Б. Вінтерса з «Анною Кареніною», Т. Корольової – з «Тимуром і його командою» А. Гайдара [9, с. 34–35], сучасна дослідниця не помічає відмінність стратегій, обраних для фентезійних трансформацій цих англійських і російських текстів: зокрема, поряд з актуалізацією патріотизму в них, не властиву англійській обробці фарсовізацію. Водночас смислові «втрати» аналізованого нами мешапу

Б. Вінтерса виявляються тільки в зіставленні з оригінальним романом Л. Толстого, тимчасом як «Андрюїд Кареніна» може бути прочитаний і автономно [21, с. 397].

Мешап-трансформація «Анни Кареніної» в напрямку «машинізації» обумовлена, на нашу думку, особливостями самого класичного роману з виразно проявленим у ньому концептом машини: описані процедури державного апарату – «служебної машини» [22, с. 390]; одна з характеристик Вронського – «а цей франтик петербурзький, їх на машині роблять...» [22, с. 60]; Левін розповідає, що «...корова є машина для роблення молока...» [22, с. 283] тощо. Нарешті, відгукуючись про російське сільське господарство після ліквідації кріпацтва Свіяжський жаліється, зокрема: «У нас немає...машин...» [22, с. 351]. Олексій Каренін у тексті 2010 р. врешті підкорений штучному інтелекту не випадково. У Л. Толстого Анна Кареніна негодує: «Це не чоловік, не людина, це лялька! [...] ...це міністерська машина» [22, с. 379]; «...і зла машина, коли розсердиться...» [22, с. 199]. У класичному тексті вбачаємо і причину отримання в «Андрюїді Кареніній» чоловіком героїні роботизованого «Обличчя» – під'єднаної до його мозку «Мислячої Машини» [19, с. 130], пізніша боротьба свідомості Кареніна з якою символізує його внутрішні протиріччя. Образ пристрою «Обличчя» навіяний Б. Вінтерсу, очевидно, толстовською сценою, в якій Степан Облонський не може опанувати себе в розмові з дружиною і його обличчя набуває суб'єктності («Він не зумів приготувати своє обличчя до того положення, в яке він ставав перед дружиною після викриття його провини. Замість того щоб образитись... його обличчя цілком мимоволі... раптом посміхнулось...» [22, с. 5]).

Мешапівська постать Олексія Кареніна осмислюється швидше в позитивному світлі (як підкорене сильнішою волею машини людське начало), оскільки негативні риси відповідного толстовського персонажа переважно перебирає на себе маска-робот. Наприклад, коли толстовський Каренін сам доходить висновку про май-

бутнє моральне покарання невірної дружини й виправдовує себе («Вона має бути нещаслива, але я не винен і тому не можу бути нещасливим» [22, с. 299]), то вінтерсівський – у само виправданні не бажає дружині зла («Я зробив помилку, пов'язавши своє життя з її, але в моїй помилці немає нічого поганого, і тому я не можу бути нещасливим» [19, с. 200]) – такий імператив йому навіює Обличчя («Але вона... її треба зробити нещасливою...» [19, с. 200]). У цьому спостерігаємо й відчутне у фентезійному світі певне зняття відповідальності з людини з огляду на її слабкість.

Висновки. Як видно зі сказаного, у трансформуванні класичних романів Дж. Остін і Л. Толстого мешап-романісти С. Грем-Сміт і Б. Вінтерс застосовують спільний жанровий інструментарій в аранжуванні співвідносних сюжетних ситуацій (експериментування з народом у небезпеці, котра сприяє його єднанню), проте мають дещо відмінні ідеологічні стратегії. Останні стосуються, в першу чергу, питань власне національної ідентичності та отримують позитивну векторність стосовно оригінального твору – у випадку з текстами Дж. Остін і негативну – у разі з текстом Л. Толстого. Активний у мешап-варіаціях англійського класика гендерний фактор органічний посиленню жіночого начала у світовому фентезі початку ХХІ ст. у цілому. Вагому роль у моделюванні «апгрейдної» художньої реальності класичних романів отримують характер інтертексту і пафос. Очевидним у компаративному вивченні стає також виховний потенціал мешап-романів.

Положення пропонованої статті можуть бути розгорнуті й доповнені в ширших дослідженнях мешап-романістики, а їхню верифікацію забезпечує системний розгляд сучасного фентезі як динамічного цілого. Глибоке усвідомлення принципів літературного мешапу на різнонаціональному літературному матеріалі дозволить об'єктивно оцінити актуальні фентезійні та загалом художні техніки, їхній потенціал і перспективу розвитку, з'ясувати місце вітчизняних творів піджанру у відповідному корпусі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Mulvey-Roberts M. Mashing up Jane Austen: *Pride and Prejudice* and *Zombies* and the Limits of Adaptation. *The Irish Journal of Gothic and Horror Studies*. 2014. Vol. 13.1. P. 17–37.
2. Бутенина Е. М. Модернизации русской классики в современном русско-американском романе. *Сибирский филологический журнал*. Новосибирск, 2014. № 3. С. 182–189.
3. Зиннатуллина З. Р., Попп И. С. Жанровое своеобразие романа Г. Л. Олди «Шерлок Холмс против марсиан»: между мэшапом и кроссовером. *Филологический класс*. Екатеринбург, 2019. № 2 (56). С. 213–219.
4. Рекулак Дж. «Мы вторглись в чопорный мир классической литературы с помощью вопиющего элемента»: интервью с Дж. Рекулаком. *Буквоїд*. 2011. 20 черв. URL: <http://bukvoid.com.ua/digest/2011/06/20/085200.html> (дата звернення: 30.01.2022).

5. Riggs R. *Miss Peregrine's Home for Peculiar Children*. Philadelphia: Quirk Books, 2013. 382 p.
6. Невский Б. Литературный секонд-хенд. Мэшап – дитя нового века. *Мир фантастики*. 2011. № 12 (Т. 100). С. 58–63.
7. Гурдуз А. І. Мешап-проза: історія гри з історією. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомлинського*: зб. наук. пр. Серія: Філологічні науки / за ред. В. Д. Будака, М. І. Майстренко. Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2013. Вип. 4.11 (90). С. 44–48.
8. Nikolova O. O., Kravchenko Ya. P. Distinctive characteristics of the Ukrainian mashup prose vs. American and European tradition. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*: зб. наук. пр. Запоріжжя: Вид. дім «Гельветика», 2020. № 2. С. 189–194.
9. Сараскина Л. И. Mashup-компиляции и mashup-экранизации как мозговой штурм классических романов. *Наука телевидения*. Москва: Ин-т кино и телевидения, 2016. Вып. 12.3. С. 22–37.
10. Clarke S. *Jonathan Strange & Mr Norrell*. London; Oxford; New York; New Delhi; Sydney: Bloomsbury, 2017. 1006 p.
11. Austen J., Grahame-Smith S. *Pride and Prejudice and Zombies*. Philadelphia: Quirk Books, 2009. 296 p. *PDF Drive*. URL: <https://ru.pdfdrive.com/pride-and-prejudice-and-zombies-the-cla-e193723328.html> (дата звернення: 18.01.2021).
12. Austen J. *Pride and Prejudice* / introd. by P. Conrad. London: D. Campbell, 1991. XXXIX, 368 p.
13. Austen J., Winters B. H. *Sense and Sensibility and Sea Monsters*. Philadelphia: Quirk Books, 2009. 309 p. *PDF Drive*. URL: <https://ru.pdfdrive.com/sense-and-sensibility-and-sea-monsters-d195643589.html> (дата звернення: 26.11.2021).
14. Королева Т. Тимур и его команда и вампиры. СПб.: Астрель-СПб, 2012. 159 с. URL: <https://fantasy-worlds.org/lib/id20163/> (дата звернення: 28.11.2021).
15. Зотов Г. А. Армагеддон Лайт. Москва: Эксмо, 2014. 384 с.
16. Pirtz P. Спустошення Диявольського Акра: роман / пер з англ. В. Кучменко. Харків: Кн. клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2021. 544 с.
17. Лукьяненко С. В. Ночной Дозор. Сумеречный Дозор. Последний Дозор; Лукьяненко С. В., Васильев В. Н. Дневной Дозор. Москва: АСТ: АСТ Москва: Хранитель, 2006. 1211 с.
18. Austen J. *Sense and Sensibility* / introd. by P. Conrad. London: D. Campbell, 1992. XXXIX, 367 p.
19. Tolstoy L., Winters B. H. *Android Karenina*. Philadelphia: Quirk Books, 2010. URL: <https://ua1lib.org/book/1630406/4291b8> (дата звернення: 28.11.2021).
20. Толстой Л. Н. Полное собр. соч.: в 90 т. Т. 19: Анна Каренина: роман (ч. 5–8). Москва: Худож. лит. 1935. 518 с.
21. Genette G. *Palimpsests: Literature in the Second Degree*; transl. by C. Newman, C. Doubinsky. Lincoln; London: University of Nebraska Press, 1997. 491 p.
22. Толстой Л. Н. Полное собр. соч.: в 90 т. Т. 18: Анна Каренина: роман (ч. 1–4). Москва: Худож. лит. 1934. 555 с.